

Borçlar Hukuku Genel Hükümler I

Prof. Dr. Umut Yeniocak
umutyeniocak@cag.edu.tr

1

ÖNERİLEN KAYNAKLAR

- **Halûk N. NOMER**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınevi
- **OĞUZMAN/ÖZ**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.I-II, Vedat Kitapçılık
- **Fikret EREN**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınları
- **Pratik çalışma kitabı**

2

Prof. Dr. Umut Yeniocak

- Borçlar hukukunun konusu nedir?
- Medeni hukukla borçlar hukukunun ilişkisi nedir?
- Borç ve borç ilişkisi kavramları ne anlama gelir?

3

Prof. Dr. Umut Yeniocak

Borçlar Hukukunun Konusu Nedir?

- Kişiler arası borç ilişkileri
- İhtiyaçların giderilmesi için:
 - Mülkiyetin devri (nakli)
 - Kullanma ve yararlanma (Kira gibi)
 - Hizmet – İş görme
- Hukuki işlem - Sözleşme (İrادی)
- Maddi ve manevi varlığın korunması için:
 - Tazminat
 - İade
- Haksız fiil/Sebepsiz zenginleşme (Yasal)

4

Prof. Dr. Umut Yeniocak

Medeni Kanun – Borçlar Kanunu İlişkisi

- Ayrılığın tarihî sebebi
- İki Kanun arasındaki ilişki:
- MK m. 5:
 - Bu Kanun ve Borçlar Kanununun genel nitelikli hükümleri, uygun düştüğü ölçüde tüm özel hukuk ilişkilerine uygulanır.
- TBK m. 646:
 - Bu Kanun, 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun Beşinci Kitabı olup, onun tamamlayıcısıdır.

5

Prof. Dr. Umut Yeniocak

Borçlar Kanunu'nun Sistematiği

- I. Kısım – Genel Hükümler
- II. Kısım – Özel Borç İlişkileri

6

Prof. Dr. Umut Yeniocak

I. Kısım: Genel Hükümler

- **Borç İlişkinin Kaynakları**
 - Sözleşme, Haksız Fiil, Sebepsiz Zenginleşme
- **Borç İlişkinin Hükümleri**
 - Borcun İfası ve İfa Edilmemesinin Sonuçları
- **Borçların ve Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, Zamanaşımı**
- **Borç İlişkilerinde Özel Durumlar**
 - Teselsül, Koşul, Bağlanma Parası, Cayma Parası, Ceza Koşulu
- **Borç İlişkilerinde Taraf Değişiklikleri**
 - Alacağın Devri, Borcun Üstlenilmesi, Sözleşmenin Devri, Sözleşmeye Katılma

7

Prof. Dr. Umut Yeniocak

II. Kısım: Özel Borç İlişkileri

- Satış Sözleşmesi
- Mal Değişim Sözleşmesi
- Bağışlama Sözleşmesi
- Kira Sözleşmesi
- Ödünç Sözleşmeleri
- Hizmet Sözleşmeleri
- Eser Sözleşmesi
- Yayımlar Sözleşmesi
- Vekâlet İlişkileri
- Vekâletsiz İşgörmeye
- Komisyon Sözleşmesi
- Ticari Temsilciler, Ticari Vekiller ve Diğer Tacir Yardımcıları
- Havale
- Saklama Sözleşmeleri
- Kefalet Sözleşmesi
- Kumar ve Bahis
- Ömür Boyu Gelir ve Ölünceye Kadar Bakma Sözleşmeleri
- Adi Ortaklık Sözleşmesi

8

Prof. Dr. Umut Yeniocak

Borç ve Borç İlişkisi Kavramları

➤ Borç:

- Borç ilişkisinden doğan tekil edim
- Alacaklının borçludan talep etme yetkisi
- Borçlunun yerine getirme (ifa) zorunluluğu

➤ Borç İlişkisi:

- Çerçeve ilişki
- Birden çok alacak hakkı (kural olarak) (İstisna - Bağış)
- Asli borç – Yan borç – Yenilik doğuran haklar - Defiler

9

Prof. Dr. Umut Yeniocak

9

Borçlar Hukukunun İlkeleri

➤ İrade Serbestisi (Özerkliği) – TBK m. 26-27

- Sözleşme Özgürlüğü
 - Sözleşme kurma
 - Konusunu ve kuralları belirleme
 - Şekil serbestisi

➤ Borç İlişkisinin Nispileği (Göreceliliği)

- Üçüncü kişi yararına sözleşme
- Üçüncü kişiyi koruyucu etkili sözleşme
- Tapuya şerh verilmiş nispi hakların özelliği

10

Prof. Dr. Umut Yeniocak

10

➤ Sözleşme nedir? Nasıl kurulur? Hangi anda kurulmuş olur?

➤ Kapısının önünde bulduğu (üzerinde fiyatı yazan) bir kutu deterjanı alıp kullanan kişi borç altına girer mi? Neden?

11

Prof. Dr. Umut Yeniocak

11

Hukuki İşlem Nedir?

➤ Hukuki sonuç doğurmaya yönelik irade beyanı

+

➤ Hukuk düzeninin, beyan sahibinin arzu ettiği sonucu kabul etmesi

12

Prof. Dr. Umut Yeniocak

12

Hukuki İşlem Türleri

- Tek taraflı hukuki işlemler
- İki taraflı hukuki işlemler
- Çok taraflı hukuki işlemler
- Kararlar

13

Prof. Dr. Umut Yeniocak

Sözleşme Nedir?

- Karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarıyla kurulan bir hukuki işlemdir.
- İradeye dayalı bir borç kaynağı teşkil eden hukuki ilişkidir.
- Sözleşme = Akit = Mukavele = Bağıt = Kontrat

14

Prof. Dr. Umut Yeniocak

Sözleşme Türleri

- Hukuki Sonuçlarına Göre
 - Borçlandırıcı sözleşmeler (işlemler)
 - Tasarruf sözleşmeleri (işlemleri)

15

Prof. Dr. Umut Yeniocak

Borç Sözleşmeleri

- Kanunda düzenlenmiş olup olmamasına göre:
 - İsimli Sözleşmeler
 - İsimsiz Sözleşmeler
 - Karma Sözleşmeler
 - Kendine Özgü (Sui Generis) Sözleşmeler
 - Bileşik Sözleşmeler

16

Prof. Dr. Umut Yeniocak

Borç Sözleşmeleri

➤ Edim İlişkisi Bakımından:

- Tek Tarafa Borç Yükleyen
- İki Tarafa Borç Yükleyen
 - Tam İki Taraflı (sinallagmatik)
 - Eksik İki Taraflı (m. 381/1, 510/1, 562/1)
- Çok Taraflı (şirket sözleşmeleri, miras paylaşım sözleşmeleri gibi)

17

Prof. Dr. Umut Yeniocak

17

Sözleşme Nasıl Kurulur?

➤ Sözleşme, tarafların iradelerini karşılıklı ve birbirine uygun olarak açıklamalarıyla kurulur.

➤ İrade açıklaması, açık veya örtülü olabilir.

- Güven Teorisi

18

Prof. Dr. Umut Yeniocak

18

Öneri (İcap)

- Sözleşme kurma iradesiyle — (bu irade yoksa öneriye davet olur.)
- karşı tarafa yöneltilen
- tek taraflı
- bağlayıcı irade beyanıdır.

19

Prof. Dr. Umut Yeniocak

19

Kabul

- Sözleşme kurma iradesiyle
- öneri sahibine yöneltilen
- öneriye uygun
- tek taraflı ve
- bağlayıcı irade beyanıdır.

20

Prof. Dr. Umut Yeniocak

20

Önerinin Bağlayıcılığı

- Süreli Öneri
- Süresiz Öneri
 - Hazır olanlar arasında (m. 4)
 - Hazır olmayanlar arasında (m. 5)

21

Prof. Dr. Umut Yeniocak

21

Örtülü Kabul ve Susma

- Örtülü (Zımni) Kabul
 - İrade beyanının yorum yoluyla ortaya çıkması
 - Kanaat verici davranış
- **Kural:** Susma bir irade beyanı değildir.
- **İstisna:** Öneren, kanun (örn. m. 503) veya işin özelliği ya da durumun gereği olarak açık bir kabulü beklemek zorunda değilse, öneri uygun bir sürede reddedilmediği takdirde, sözleşme kurulmuş sayılır (m. 6).

22

Prof. Dr. Umut Yeniocak

22

Teyit Mektubu

- Telefonla, telgrafla, herhangi bir iletişim veya bilisim aracıyla veya diğer bir teknik araçla ya da sözlü olarak kurulan sözleşmelerin ya da yapılan açıklamaların içeriğini doğrulayan bir yazıyı alan kişi, bunu aldığı tarihten itibaren sekiz gün içinde itirazda bulunmamışsa, söz konusu teyit mektubunun yapılan sözleşmeye veya açıklamalara uygun olduğunu kabul etmiş sayılır (TK m. 21/3).

23

Prof. Dr. Umut Yeniocak

23

İsmarlanmayan Şeyin Gönderilmesi

- İsmarlanmamış bir şeyin gönderilmesi öneri sayılmaz. Bu şeyi alan kişi, onu geri göndermek veya saklamakla yükümlü değildir (m. 7).

24

Prof. Dr. Umut Yeniocak

24

Bağlayıcı olmayan öneri ve herkese açık öneri (m. 8)

- Bağlanma niyeti olmadığı anlaşılan öneri, sahibini bağlamaz.
- Fiyatını göstererek mal sergilenmesi veya tarife, fiyat listesi ya da benzerlerinin gönderilmesi, aksi açıkça ve kolaylıkla anlaşılmadıkça öneri sayılır.

25

Prof. Dr. Umut Yeniocak

25

Yargıtay HGK

6.2.2013, 2012/14-606 - 2013/212

- “37 bin YTL’ye konut” başlığı altında “Adapazarı Tekeler Mahallesi Çevreyolu üzerinde kurulan Çevrekent Konut Yapı Ortaklığı sayesinde, 900 kişi 3 yıl içinde toplam 37 bin YTL’ye (37 Milyar) ev sahibi olacak.” denilmiş; haberin devamında ise “Tank Palet Fabrikasından işçi emeklisi olan ve yıllardır kooperatifçilik yapan N. A., yapı ortaklığı adı altında kurduğu sistem ile 10 bin YTL’si peşin, kalanı ise 3 yılda her ay ödemeli olarak 900 kişiyi ev sahibi yapmayı hedefledi. Çevreyolu üzerinde bodrum üstü iki kat olarak yapılan 125 m² büyüklüğündeki üç oda bir salondan oluşan konutların ilk bölümünü Mayıs 2007’de, ikinci bölümünü ise Ağustos 2008’de teslim edeceklerini belirten A., ‘Şu anda 900 kişi konut için başvurdu. Yerlerimiz tümüyle doldu. 31-25 ve 37 Bin YTL’ye kadar üyelerimizi ev sahibi yapıyoruz.’”

26

Prof. Dr. Umut Yeniocak

26

İlan yoluyla ödül sözü verme (m. 9)

- Bir kimsenin, bir ‘sonucun gerçekleşmesi’ karşılığında, sonucu gerçekleştiren kişiye ödül vereceğini ilan etmesidir.

27

Prof. Dr. Umut Yeniocak

27

Önerinin ve kabulün geri alınması (m. 10)

- Öneriyi geri alma beyanı, öneriden daha önce ulaşmış ya da öğrenilmişse, öneri yapılmamış sayılır.
- Bu kural, kabulün geri alınmasında da uygulanır.

28

Prof. Dr. Umut Yeniocak

28

Sözleşmenin Kurulması ve Hükümlerini Doğurması (m. 5 ve 11)

- Kurulması
 - Hazır olanlar arasında
 - Hazır olmayanlar arasında
- Hüküm Doğurması
 - Hazır olanlar arasında
 - Hazır olmayanlar arasında

29

Prof. Dr. Umut Yeniocak

29

İrade Beyanlarının Uyuşması (m. 2)

- Sözleşmenin Esaslı Noktaları
 - Objektif Esaslı Noktalar (m. 233/1)
 - Sübjektif Esaslı Noktalar
- İkinci Derecedeki Noktalar

30

Prof. Dr. Umut Yeniocak

30

- Sözleşmenin geçerlilik şartları nelerdir?

31

Prof. Dr. Umut Yeniocak

31

Sözleşmenin Geçerlilik Şartları

- Fiil ehliyeti
- Sözleşme konusunun hukuka aykırı olmaması
 - Kanunun emredici kurallarına
 - Kamu düzenine
 - Kişilik haklarına
- Sözleşmenin veya konusunun ahlâka aykırı olmaması
- Sözleşmenin konusunun imkânsız olmaması
 - Baştan itibaren
 - Objektif olarak

32

Prof. Dr. Umut Yeniocak

32

- Şekil şartı varsa buna uygun olması
- Muvazaalı olmaması
- İradelerin sakat olmaması
- Aşırı yararlanma (gabin) olmaması

33

Prof. Dr. Umut Yeniocak

Fiil ehliyetinin bulunması

- Fiil ehliyetinin unsurları:
 - Ayırt etme gücüne sahip olma
 - Ergin (reşit) olma
 - Kısıtlı olmama
- Sözleşme tarafının:
 - Ayırt etme gücü yok → Kesin hükümsüz (MK m. 15)
(İstisna: MK m. 156)
 - Ayırt etme gücü var ama;
Küçük veya kısıtlı → Eksiklik

34

Prof. Dr. Umut Yeniocak

Sözleşme konusunun hukuka ve ahlâka aykırı olmaması

- Emredici kanun hükümleri
 - Lafzından anlaşılabilir
 - Kamu düzenini ilgilendiren hükümler (TMK m. 124 vd.)
 - Kişilik haklarını koruyan hükümler (TMK m. 23)
 - Genel ahlâk kuralı içeren hükümler (TBK m. 81)
- Kamu düzeni
 - Örn. eskiden Yargıtay'ın kira artışına sınır koyması
- Kişilik hakları
 - Din değiştirme ya da evlenmeme taahhütleri

35

Prof. Dr. Umut Yeniocak

Ahlâka aykırılık:

- Konunun ahlâka aykırı olması
 - Başlık parası
- Amacın ahlâka aykırı olması
 - Aşırı uzun süre bağlılık yaratan sözleşmeler

İmkânsızlık

- Baştaki imkânsızlık olması
- Objektif olmalı
- Fiilî ya da hukuki olabilir
- İmkânsızlığın sonradan ortadan kalkması hükümsüzlüğü düzeltmez (İstisna: Bu durumun taraflarca öngörülmesi)

36

Prof. Dr. Umut Yeniocak

33

34

35

36

➤ Geçerlilik şekline uygun olarak gerçekleştirilmesi

- Şekil serbestisi
- Şekil türleri:
 - Adi yazılı şekil
 - Resmî şekil

37

Prof. Dr. Umut Yeniocak

37

Sözleşmelerde Şekil Kuralı

TBK

MADDE 12- Sözleşmelerin geçerliliği, kanunda aksi öngörülmedikçe, hiçbir şekle bağlı değildir.

Kanunda sözleşmeler için öngörülen şekil, kural olarak geçerlilik şeklidir. Öngörülen şekle uyulmaksızın kurulan sözleşmeler hüküm doğurmaz.

38

Prof. Dr. Umut Yeniocak

38

Sözleşmelerde Şekil Kuralı

➤ **Geçerlilik Kuralı:** Sözleşmelerin geçerliliği, kanunda aksi öngörülmedikçe, hiçbir şekle bağlı değildir. Kanunda şekil şartı varsa, bu şekle uyulmadan kurulan sözleşme gecersizdir.

➤ **İspat Kuralı:** Değeri 2.500 Lira'nın üzerindeki işlemler, ancak yazılı olarak ispat edilebilir (HMK m. 200).

39

Prof. Dr. Umut Yeniocak

39

Yazılı Şeklin Kapsamı

TBK

MADDE 13- Kanunda yazılı şekilde yapılması öngörülen bir sözleşmenin değiştirilmesinde de yazılı şekle uyulması zorunludur. Ancak, sözleşme metniyle çelişmeyen tamamlayıcı yan hükümler bu kuralın dışındadır.

Bu kural, yazılı şekil dışındaki geçerlilik şekilleri hakkında da uygulanır.

40

Prof. Dr. Umut Yeniocak

40

Sözleşmelerde Sonradan Yapılacak Değişikliklerde Şekil Kuralı

- Kanunda yazılı şekilde yapılması öngörülen bir sözleşmenin değiştirilmesinde de yazılı şekle uyulması zorunludur.
- Ancak, sözleşme metniyle çelişmeyen tamamlayıcı yan hükümler bu kuralın dışındadır (BK m. 13).

41

Prof. Dr. Umut Yeniocak

41

Yargıtay 15. Hukuk Dairesi

05.07.2004, 2003/6868 – 2004/3746

“BK. 12. maddesi uyarınca resmi şekilde yapılan sözleşmenin adi yazılı sözleşme ile değiştirilmesi mümkün değildir. Ne var ki değişiklik sözleşmesi ifa edilmişse artık bunun geçersizliği ileri sürülemez. Uygulanmakla değişiklik sözleşmesi geçerli hale gelmiştir (Y. 15. HD. 16.4.1996 tarih E. 1698, K. 2144 sayılı kararı).”

42

Prof. Dr. Umut Yeniocak

42

Yazılı Şekil (BK m. 14)

- Yazılı şekilde yapılması öngörülen sözleşmelerde borç altına girenlerin imzalarının bulunması zorunludur.
- Kanunda aksi öngörülmedikçe, imzalı bir mektup, asılları borç altına girenlerce imzalanmış telgraf, teyit edilmiş olmaları kaydıyla faks veya buna benzer iletişim araçları ya da güvenli elektronik imza ile gönderilip saklanabilen metinler de yazılı şekil yerine geçer.

43

Prof. Dr. Umut Yeniocak

43

İmza (BK m. 15)

- İmzanın, borç altına girenin el yazısıyla atılması zorunludur. Güvenli elektronik imza da, el yazısıyla atılmış imzanın bütün hukuki sonuçlarını doğurur.
- İmzanın el yazısı bir araçla atılması, ancak örf ve âdetçe kabul edilen durumlarda ve özellikle çok sayıda çıkarılan kıymetli evrakın imzalanmasında yeterli sayılır.
- (Değişik: 25.02.2011 – 6111-213. madde) Görme engellilerin talepleri halinde imzalarında Şahit aranır. Aksi takdirde görme engellilerin imzalarını el yazısı ile atmaları yeterlidir.

44

Prof. Dr. Umut Yeniocak

44

Elektronik İmzanın Kullanılamayacağı İşlemler

- Resmî Şekle veya özel bir merasime tabi hukukî işlemler,
- Teminat sözleşmeleri,
- Kambiyo senetlerinin düzenlenmesi ve ciro edilmesi,
- Makbuz

45

Prof. Dr. Umut Yeniocak

45

Muvazaa Bulunmamalıdır

Tarafların:

- Sözleşmenin hiç hüküm doğurmaması ya da
- Görünenden başka bir sözleşme olarak hüküm doğurması yönünde anlaşmaları (muavazaa anlaşması).
- Nitelikli (mevsuf) muvazaa
- Basit (adi) muvazaa
- Yazılı borç ikrarına güvenen üçüncü kişi muvazaa iddiasına karşı korunur (m. 19/2).

46

Prof. Dr. Umut Yeniocak

46

Aşırı Yararlanma (Gabin) Olmamalıdır

(m. 28)

- Aşırı yararlanmanın varlığı için:
 - Edimler arası acı oransızlık olmalı ve
 - Zarar gören tarafın
 - Zor durumda (müzayaka hâlinde) kalması veya
 - Düşüncesizliği veya
 - Deneyimsizliği bulunmalı
 - Diğer tarafın bu durumdan yararlanma kastı olmalı
- Zarar görenin talep hakları:
 - İptal veya
 - Edimler arası oransızlığın giderilmesi
- Süre → 1 yıl – Her durumda azami 5 yıl

47

Prof. Dr. Umut Yeniocak

47

İrade Sakatlığı (Bozukluğu)

Olmamalıdır (m. 30 vd.)

- İradenin oluşmasındaki sakatlık
 - Saikte (güdüde) sakatlık
- İradenin beyanındaki sakatlık
 - Beyanın iradeye uymaması – Açıklamada sakatlık
 - İsteyerek yaratılan uyumsuzluk (Şaka (latife))
 - Beyandaki istenmeyen sakatlık – İptal hakkı

48

Prof. Dr. Umut Yeniocak

48

Yanılma (Hata)

- Açıklamada (Beyanda) yanılma
- Saikte (güdüde) yanılma
- **Kural:** Her yanılma geçerliliği etkilemez (iptal hakkı vermez)
- **İstisna:** Sadece esaslı yanılmalar geçerliliği etkiler (iptal hakkı verir).
 - Açıklamada esaslı yanılma
 - Saikte esaslı yanılma

49

Prof. Dr. Umut Yeniocak

49

Açıklamada Esaslı Yanılma (m. 31)

- Kanunda sayılan açıklamada esaslı yanılma halleri, özellikle:
 - Sözleşmenin niteliğinde yanılma
 - Sözleşmenin konusunda yanılma
 - Sözleşme yapılmak istenen kişide yanılma
 - Sözleşme konusu edimin miktarında yanılma
 - Sözleşme konusunu ilgilendiren kişide yanılma
- Yanılma sebebiyle iptal hakkından, beyanın, haberci, çevirmen gibi bir aracı ya da araç tarafından iletilmesinde de yararlanılabilir (m. 33)

50

Prof. Dr. Umut Yeniocak

50

Saikte Esaslı Yanılma (m. 32)

- Saikte yanılmanın esaslı sayılabilmesi (iptal hakkı doğurabilmesi) için, yanılma konusunun:
 - Yanılan bakımından sözleşmenin temeli olarak kabul edilmesi (sübjektif şart),
 - Bu kabulün, iş ilişkilerinde geçerli dürüstlük kurallarına uygun olması ve
 - Sözleşmenin o saikle yapıldığının, karşı tarafça bilinebilir olması gerekir.

51

Prof. Dr. Umut Yeniocak

51

Yanılmada Dürüstlük Kuralları (m. 34)

- Yanılan, yanıldığını dürüstlük kurallarına aykırı olarak ileri süremez.
- Özellikle diğer tarafın, sözleşmenin yanılanın kastettiği içerikte kurulmasına razı olduğunu bildirmesi durumunda, sözleşme bu içerikte kurulmuş sayılır.

52

Prof. Dr. Umut Yeniocak

52

Yanılanın Sorumluluğu (m. 35)

- Yanılan, yanılmasında kusurlu ise, sözleşmenin hükümsüzlüğünden doğan zararı gidermekle yükümlüdür. Ancak, diğer taraf (saikte) yanılmayı biliyor veya bilmesi gerekiyorsa, tazminat istenemez.
- Hâkim, hakkaniyetin gerektirdiği durumlarda, ifadan beklenen zararı (olumlu zararı) aşmamak kaydıyla, daha fazla (olumsuz zarardan fazla) tazminata hükmedebilir.

53

Prof. Dr. Umut Yeniocak

53

Aldatma (Hile)

- Taraflardan biri, diğerinin aldatması sonucu bir sözleşme yapmışsa, yanılması esası olmasa bile, sözleşmeyle bağlı değildir (İptal edebilir).
- Üçüncü bir kişinin aldatması sonucu bir sözleşme yapan taraf, sözleşmenin yapıldığı sırada karşı tarafın aldatmayı bilmesi veya bilecek durumda olması hâlinde, sözleşmeyle bağlı değildir.

54

Prof. Dr. Umut Yeniocak

54

Korkutma (İkrah)

- Taraflardan biri, diğerinin veya üçüncü bir kişinin korkutması sonucu bir sözleşme yapmışsa, sözleşmeyle bağlı değildir (İptal edebilir).
- Korkutan bir üçüncü kişi olup da diğer taraf korkutmayı bilmiyorsa veya bilecek durumda değilse, sözleşmeyle bağlı kalmak istemeyen korkutulan, hakkaniyet gerektiriyorsa, diğer tarafa tazminat ödemekle yükümlüdür.

55

Prof. Dr. Umut Yeniocak

55

Korkutmanın Koşulları

- Korkutulan, tehdit edilmiş olmalıdır.
- Bu tehdite maruz kalan kişi, ağır ve yakın bir zarar tehlikesinin doğduğuna inanmakta haklı olmalıdır.
- Tehdit, kendisinin veya yakınlarından birinin kişilik haklarına ya da malvarlığına yönelik olmalıdır.
- Hukuka aykırı olmalıdır.
- Sözleşme bu tehdit sebebiyle yapılmış olmalıdır.

56

Prof. Dr. Umut Yeniocak

56

İrade Sakatlığının Giderilmesi

- Yanılma veya aldatma sebebiyle ya da korkutulma sonucunda sözleşme yapan taraf, yanılma veya aldatmayı öğrendiği ya da korkutmanın etkisinin ortadan kalktığı andan başlayarak bir yıl içinde sözleşme ile bağlı olmadığını bildirmez veya verdiği şeyi geri istemezse, sözleşmeyi onanmış sayılır.
- Aldatma veya korkutmadan dolayı bağlayıcılığı olmayan bir sözleşmenin (onanmış veya) onanmış sayılması, tazminat hakkını ortadan kaldırmaz.

57

Prof. Dr. Umut Yeniocak

57

- Sözleşmenin geçersizlik türleri nelerdir?

58

Prof. Dr. Umut Yeniocak

58

Geçersizlik Türleri

- Yokluk
- Kesin hükümsüzlük (butlan)
 - Kısmi hükümsüzlük (Nispi butlan)
 - Tahvil (Çevirme)
 - Sürekli sözleşmelerde kesin hükümsüzlük
- İptal edilebilirlik
- Eksiklik (Noksanlık)

59

Prof. Dr. Umut Yeniocak

59

Sözleşmenin Unsurları

- Kurucu Unsurları
 - Öneri (İcap)
 - Kabul
- Tamamlayıcı Unsurları
 - Taraf iradesine dayalı tamamlayıcı unsurlar (vade, koşul, gibi)
 - Kanuna dayalı tamamlayıcı unsurlar (Yasal temsilcinin onayı, kefalette eş rızası, gibi)

60

Prof. Dr. Umut Yeniocak

60

Yokluk

- Kurucu unsurlardaki eksiklik
- Sözleşmenin kurulamaması
- İlgili herkes ileri sürebilir
- Hâkim resen dikkate alır

61

Prof. Dr. Umut Yeniocak

61

Kesin Hükümsüzlük (Butlan)

- Kurucu unsurlar var fakat
- Kamu düzenini ilgilendiren geçerlilik şartlarından biri **eksik** (Tam ehliyetsizlik, emredici hukuk kurallarına, kamu düzenine, ahlaka ve kişilik haklarına aykırılık, imkânsızlık, muvazaa).
- İlgili herkes ileri sürebilir, hâkim resen dikkate alır.
- Sürenin geçmesi ya da sakatlığın düzelmesi hükümsüzlüğü kaldırmaz.
- İstisna: Hakkın kötüye kullanılması

62

Prof. Dr. Umut Yeniocak

62

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı

30.09.1988, 1987/2 - 1988/2

“...yapımına başlanılan taşınmazdan bağımsız bölüm satımına ilişkin geçerli bir sözleşme olmadan tarafların bağımsız bölüm satımında anlaşarak alıcının tüm borçlarını eda etmesi ve satıcının da bağımsız bölümü teslim ederek alıcının onu malik gibi kullanmasına rağmen satıcının tapuda mülkiyetin devrine yanaşmaması hallerinde; olayın özelliğine göre hakim M. K. nun 2. maddesini gözeterek

açılan tescil davasını kabul edebileceğine...”

63

Prof. Dr. Umut Yeniocak

63

Kısmi Hükümsüzlük (Kısmi Butlan) (27/2)

- Sözleşmenin bir ya da birkaç maddesinin geçersiz (hükümsüz) olması anlamına gelir.
- **Kural:** Kısmi geçersizlik sözleşmenin tamamının geçersiz olmasını gerektirmez.
- **İstisna:** Bu hükümler olmaksızın sözleşmenin yapılmayacağı açıkça anlaşılıyorsa...
 - Sözleşmenin tamamının geçersiz olmasına bazen kanun engel olabilir (m. 182/3, 525)

64

Prof. Dr. Umut Yeniocak

64

Çevirme (Tahvil)

- Kesin hükümsüzlük var.
- +
- Başka bir işlemin geçerlilik unsurları mevcut.
- +
- Tarafların farazi iradeleri tespit edilebiliyor.

65

Prof. Dr. Umut Yeniocak

65

Sürekli sözleşmelerde kesin hükümsüzlük

- Geçersizlik ileriye etkili olur.
- Örneğin:
 - İş sözleşmeleri
 - Kira sözleşmeleri
 - İnşaat sözleşmeleri (tartışmalı)

66

Prof. Dr. Umut Yeniocak

66

İptal Edilebilirlik

- İrade sakatlıklarında ve aşırı yararlanmada iptal edilebilirlik hâli söz konusudur.
- Bu hâllerde sözleşme kendiliğinden geçersiz olmaz.
- Geçersizlik için İptal hakkının kullanılması gerekir.
- İrade sakatlıkları
 - Düzelebilir hükümsüzlük
- Aşırı yararlanma
 - Bozulabilir geçerlilik

67

Prof. Dr. Umut Yeniocak

67

Eksiklik (Noksanlık)

- Kurucu unsurlar mevcut ancak,
- Tamamlayıcı unsurlarda eksiklik var.
 - Taraf iradesine dayalı tamamlayıcı unsurlar (vade, koşul (şart), gibi)
 - Kanuna dayalı tamamlayıcı unsurlar (Yasal temsilcinin onayı, kefalette eş rızası, gibi)

68

Prof. Dr. Umut Yeniocak

68

Temsil Nedir?

- Temsil, bir kişinin yaptığı hukuki işlemi başkasının adına ve hesabına yapması ve yapılan işlemin hukuki sonuçlarının temsil edilen kişi üzerinde doğmasıdır.

69

Prof. Dr. Umut Yeniocak

69

Temsilin Çeşitleri

- Doğrudan temsil
 - İşlemin sonuçları doğrudan temsil edilen kişi üzerinde doğar.
 - İşlemin tarafı temsil edilen kişidir.
- Dolaylı temsil
 - Temsilci kendi adına hareket eder.
 - İşlemin sonuçları temsilci üzerine doğar.
 - Temsilcinin devir (temlik) borcu vardır (BK m. 508/1).

70

Prof. Dr. Umut Yeniocak

70

Doğrudan Temsilin Unsurları

- Temsil yetkisi
- Temsil edilen adına hareket etme
- Temsilci olduğunun muhataba bildirilmesi
İstisnaları (40/2):
 - Temsilci sıfatının durumdan anlaşılması
 - Temsilci sıfatının muhatap için önemsiz olması
- Temsilci işlemi yaparken, temsilci sıfatını bildirmezse işlemin sonuçları kendisini bağlar (40/2).

71

Prof. Dr. Umut Yeniocak

71

Temsil Yetkisi

- Kanuni temsil – İradî temsil
- Tek taraflı işlemle gerçekleşir
- Kural olarak şekil şartı yoktur
 - Tapuda temsilen yapılacak işlemler!
 - Kefalet için temsil yetkisi verilmesi!
- Özel temsil yetkisi gerektiren işlemler (BK m. 504/3, HMK m. 74, Arabuluculuk Yön. m. 19/7)

72

Prof. Dr. Umut Yeniocak

72

Temsil Yoluyla Yapılamayacak İşlemler

- Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar
 - Evlenme (TMK m. 142)
 - Nişanlanma (TMK m. 118)
 - Ölüme bağlı tasarruflar (TMK m. 531 vd.)
 - Dava yoluyla kullanılabilenler (Boşanma, isim değişikliği, gibi):
 - Kararı yine kişinin kendisi verir.
 - Dava, özel yetki veren vekâletnameyle avukat tarafından açılabilir.

73

Prof. Dr. Umut Yeniocak

73

Temsil Yetkisinin Kapsamı

- Hukuki işlemin içeriğine göre belirlenir (41/2).
- Temsil yetkisi üçüncü kişilere bildirilmişse temsil yetkisinin içeriği ve derecesi, bu bildirimde belirtilir (41/2).

74

Prof. Dr. Umut Yeniocak

74

Temsil Yetkisinin Sona Ermesi

- İş ile sınırlıysa işin bitmesi
- Süreyle sınırlıysa sürenin geçmesi
- Yetkinin geri alınması
 - Her zaman geri alınabilir (42/1).
 - Geri alma hakkından önceden feragat edilemez (42/2).
- Temsilcinin ölümü ya da gaipliği
- Fiil ehliyetini (ayırt etme gücünü) kaybetmesi
- İflas etmesi

75

Prof. Dr. Umut Yeniocak

75

Temsil Yetkisinin Sona Ermesi

- Yetkilendirme 3. kişilere bildirilmişse, sona erme de bildirilmelidir.
- Aksi halde, iyi niyetli 3. kişi korunur

76

Prof. Dr. Umut Yeniocak

76

Yetkisiz Temsil

- Yetkisiz temsilcinin işlemi: Askıda hükümsüz
- Karşı taraf, onama konusunda karar vermesi için temsil edilene süre verebilir (46/2).
- Onama olmazsa:
 - Temsilci de işlemin tarafı olmaz.
 - Ancak, muhatabın zararından temsilci sorumlu olur.

77

Prof. Dr. Umut Yeniocak

Genel İşlem Koşulları

Konunun Önemi ve İlgili Kavramlar

- Sözleşme Özgürlüğü
- Bireysel Sözleşme
- Seri üretim ve yarattığı ekonomik işleyiş
- Matbu, Tip, Standart, Formüler, Kitlel Sözleşme, İltihaki (katılmalı) Sözleşme

Prof. Dr. Umut Yeniocak

78

Genel İşlem Koşullarının Unsurları

Bir sözleşmenin;

- Önceden,
 - Çok sayıda benzer sözleşme ilişkisinde kullanılmak üzere,
 - Tek taraflı olarak hazırlanması ve
 - Müzakere edilmeden kurulması hâlinde,
- “genel işlem koşulu vardır” diyebiliriz.

Prof. Dr. Umut Yeniocak

79

Genel İşlem Koşulları

- Genel Olarak (m. 20)
- Yazılmamış Sayılma (m. 21)
- Yazılmamış Sayılmanın Sözleşmeye Etkisi (m. 22)
- Yorumlanması (m. 23)
- Değiştirme Yasağı (m. 24)
- İçerik Denetimi (m. 25)

Prof. Dr. Umut Yeniocak

80

Genel Olarak (TBK m. 20)

- Genel işlem koşulları, bir sözleşme yapılırken düzenleyenin, ileride çok sayıdaki benzer sözleşmede kullanmak amacıyla, önceden, tek başına hazırlayarak karşı tarafa sunduğu sözleşme hükümleridir. Bu koşulların, sözleşme metninde veya ekinde yer alması, kapsamı, yazı türü ve şekli, nitelendirmede önem taşımaz.

Prof. Dr. Umut Yeniocak

81

Genel İşlem Koşullarının Denetimi (Hakimin Sözleşmeye Müdahalesi)

- Yürürlük Denetimi
- Yorum Yoluyla Denetim
- İçerik Denetimi

Prof. Dr. Umut Yeniocak

82

Sözleşme Hükümünün Yazılmamış Sayılması (Sözleşmeden Çıkarılması) (TBK m. 21)

- Karşı tarafın menfaatine aykırı genel işlem koşullarının sözleşmenin kapsamına girmesi, sözleşmenin yapılması sırasında düzenleyenin karşı tarafa, bu koşulların varlığı hakkında açıkça bilgi verip, bunların içeriğini öğrenme imkânı sağlamasına ve karşı tarafın da bu koşulları kabul etmesine bağlıdır. Aksi takdirde, genel işlem koşulları yazılmamış sayılır.
- Sözleşmenin niteliğine ve işin özelliğine yabancı olan genel işlem koşulları da yazılmamış sayılır.

Prof. Dr. Umut Yeniocak

83

Yazılmamış Sayılmanın Sözleşmeye Etkisi (TBK m. 22)

- Sözleşmenin yazılmamış sayılan genel işlem koşulları dışındaki hükümleri geçerliliğini korur. Bu durumda düzenleyen, yazılmamış sayılan koşullar olmasaydı diğer hükümlerle sözleşmeyi yapmayacak olduğunu ileri süremez.

Prof. Dr. Umut Yeniocak

84

Anlamı Belirsiz Sözleşme Hükümlerinin Yorumlanması (TBK m. 23)

- Genel işlem koşullarında yer alan bir hüküm, açık ve anlaşılır değilse veya birden çok anlama geliyorsa, sözleşmeyi düzenleyenin aleyhine ve karşı tarafın lehine yorumlanır.

Prof. Dr. Umut Yeniocak

85

Tek Taraflı Değişirme Yasağı (TBK m. 24)

- Genel işlem koşullarının bulunduğu bir sözleşmede veya ayrı bir sözleşmede yer alan ve düzenleyene tek yanlı olarak karşı taraf aleyhine genel işlem koşulları içeren sözleşmenin bir hükmünü değiştirme ya da yeni düzenleme getirme yetkisi veren kayıtlar yazılmamış sayılır.

Prof. Dr. Umut Yeniocak

86

İçerik Denetimi (TBK m. 25)

- Genel işlem koşullarına, dürüstlük kurallarına aykırı olarak, karşı tarafın aleyhine veya onun durumunu ağırlaştırıcı nitelikte hükümler konulamaz.

Prof. Dr. Umut Yeniocak

87

Yargıtay 3. Hukuk Dairesi

18.12.2014, 13539/16751

- 6098 sayılı TBK'nun uygulanması ile ilgili olarak kişi açısından bir sınırlama yapılmamıştır. Yani genel işlem koşullarına ilişkin düzenlemeler **tacirler yanında** tacir olmayanlar (tüketiciler, alıcılar, müşteriler) içinde uygulanabilecektir.
- 25. maddede amaçlanan husus, karşı taraf açıkça bilgilendirilmiş, içeriğini öğrenme imkânı sağlanmış olsa bile hükmün dürüstlük kuralına aykırı şekilde konulamayacağı amaçlanmıştır.
- TBK'nun 25. madde hükümlerinin **kamu düzenini ilgilendiren** hükümler olduğu kabul edilmelidir. Zira, bu kural hâkime doğrudan sözleşme içeriğine/müdahale etme imkânı veren kuraldır.

88

Prof. Dr. Umut Yeniocak

88

Yargıtay 13. Hukuk Dairesi

29.4.2014, 13315/13503

- “Örneğin **bir tacir** ya bankanın önüne koyduğu kredi sözleşmesini imzalayarak krediyi alacak ya da kredi almaktan vazgeçecektir. Aynı şekilde birey ya imtiyaz sahibi şirket tarafından önüne konan abonmanlık sözleşmesini imzalayacak, ya da konutuna elektrik ya da su almaktan vazgeçecektir. Birçok hizmet ya da edimden hiç yararlanmamanın söz konusu olmaması ve evet ama deme olanağının da bulunmaması karşısında, bireyin zor durumda kaldığından istemeyerek ama **mecburen imzaladığı bu sözleşmelerin uygulanmasında yasanın emredici hükümleri ile korunması gerekmektedir.**”

89

Prof. Dr. Umut Yeniocak

89

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi

26.11.2012, 16385/19174

- İstem, ihtiyati haciz kararı verilmesine dair olup, yukarıda yapılan özetten de anlaşılacağı üzere ihtiyati haciz kararına dayanak yapılan **kredi sözleşmesinin mülga 818 Sayılı Kanunun yürürlükte olduğu tarihte düzenlendiği** ve keza kredinin de o zaman verildiği taraflar arasında çekişmesizdir. Bu durumda 6101 Sayılı Kanunun 4. maddesinin iş bu uyuşmazlıkta uygulanması mümkün bulunmadığından mahkemenin bu yöndeki gerekçesine **itibar olunamaz...**

90

Prof. Dr. Umut Yeniocak

90

Yargıtay 3. Hukuk Dairesi

07.04.2008, 5324/5974

“Kural olarak ekonomik bakımdan zayıf, güçsüz kişilerin karşı tarafca önceden hazırlanan genel işlem şartına katılma yolu ile girdikleri sözleşme ilişkilerinde edimler arasında dengesizlik bulunduğu takdirde; sözleşmenin aynen ifası borçlunun ekonomik varlığını önemli ölçüde etkilemekte ise, hakim özel hukuk düzeninin çerçeve hükümleri yoluyla sözleşmeye müdahale edebilir.”

Prof. Dr. Umut Yeniocak

91

Yargıtay 3. Hukuk Dairesi

02.06.1998, 4263/6098

“Prensip olarak Türk Hukukunda genel işlem şartlarını (veya iltihaki sözleşmeyi) önceden idari kontrolünün veya sonradan yargı kontrolünün yapılmasını öngören bir yasal düzenleme mevcut değildir. Bu durumda genel işlem şartlarındaki (GİŞ) kayıtların kontrolü, ancak dava halinde özellikle kayıtların yorumu, tamamlanması ve değiştirilmesi veya geçersiz sayılması Hakimnin görevine dahil olmaktadır.”

Prof. Dr. Umut Yeniocak

92

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

04.12.1996, 3-717/850

“Yukarıdaki sözü edilen genel işlem şartında yer alan koşul, açık ve anlaşılabilir olduğundan, birden çok anlama gelmeyen, alışılmış olanın dışında bulunmayan bir kayıttır. Aksi takdirde, sözleşenlerin karşılıklı çıkarlarını adil ve hakkaniyete uygun olarak denkleştirmeyen, müşterinin çıkarlarını girişimci (müteşebbis) yararına kısıtlayan şartlar geçersiz olmak durumunda kalacaktır.”

Prof. Dr. Umut Yeniocak

93

Yargıtay 13. Hukuk Dairesi

18.03.1996, 1734/2495

“...mahkemeler, somut olayın kendine özgü verileri ve koşullarının gerçekleşmesi halinde ve yasal genel kurallar çerçevesinde; dikkati özel olarak çekilmeksizin sözleşmeye konan ve alışılmamış şartlarda, tüketiciyi bağı tutmamalı ve hükümsüz saymalıdır. En önemlisi, yargı kararları ile tüketicinin bu yolda korunması hukuk devleti ve sosyal adaletin bir gereğı kabul edilmelidir.”

Prof. Dr. Umut Yeniocak

94

Yargıtay 9. Hukuk Dairesi

28.03.2013, 2010/25792 - 2013/10539

➤ Yasağın hizmet akdi içinde veya hizmet akdine eklenen bir belgede düzenlendiğı hallerde, çoğı kez formüllerlerden yararlanılmaktadır. Bu durumda işçinin özel olarak korunması gerekeceğinden rekabet yasağına, genel işlem koşulları alanında geçerli olan ilkeleri uygulamakta tereddüt gösterilmemelidir.

Prof. Dr. Umut Yeniocak

95

6102 Sayılı Yeni Ticaret Kanunu

m. 55/1/f. bendi

- f) Dürüstlük kuralına aykırı işlem şartları kullanmak. Özellikle yanıltıcı bir şekilde diğere taraf aleyhine;
1. Doğrudan veya yorum yoluyla uygulanacak kanuni düzenlemeden önemli ölçüde ayrılan, veya
 2. Sözleşmenin niteliğine önemli ölçüde aykırı haklar ve borçlar dağılımını öngören, önceden yazılmış genel işlem şartlarını kullananlar dürüstlüğe aykırı davranmış olur.

Prof. Dr. Umut Yeniocak

96

Haksız Fiil Sorumluluğu

(TBK m. 49/1)

- Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür.

97

Prof. Dr. Umut Yeniocak

97

Haksız Fiil Sorumluluğunun Unsurları

- Fiil (Eylem)
- Hukuka aykırılık
- Zarar
- İliyet (nedensellik) bağı
- Kusur

98

Prof. Dr. Umut Yeniocak

98

1. Fiil (Eylem)

- Aktif ya da pasif olabilir.

99

Prof. Dr. Umut Yeniocak

99

2. Hukuka aykırılık

- Fiilin, hukuk kurallarının yasakladığı bir davranış olması anlamına gelir.
- Genel davranış kurallarına aykırılık
 - Özellikle mutlak hakkın ihlali
- Davranışın hukuka aykırılığı (örn. dolandırıcılık)
- Sonucun hukuka aykırılığı (örn. yangının sıçraması - uygun iliyet bağı varsa)

100

Prof. Dr. Umut Yeniocak

100

Ahlaka aykırı fiillerden sorumluluk

(TBK m. 49/2)

- Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına **kasten** zarar veren de, bu zararı gidermekle yükümlüdür.
- **Örnek**; zarar verme kastıyla hareket ederek bir borcun ifasını engellemek.

101

Prof. Dr. Umut Yeniocak

101

Hukuka Aykırılığı Önleyen Sebepler

(TBK m. 63, 64)

- Kanunun verdiği yetkinin kullanılması
- Zarar görenin rızası
- Daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar
- Haklı savunma (meşru müdafaa)
- Kişinin kendi hakkını kendi gücüyle koruması
- Zorunluluk (ıztırar) hali

102

Prof. Dr. Umut Yeniocak

102

3. Zarar

- Kişinin malvarlığında, rızası dışında meydana gelen azalma
- Fark teorisi
- Zarar yoksa tazminat da (haksız fiil de) yok!
- Tazminat miktarı, kural olarak zarar miktarını aşamaz!

103

Prof. Dr. Umut Yeniocak

103

Zarar Türleri

- Fiili Zarar (aktifin azalması ya da pasifin artması)
- Yoksun kalan kâr
- Normatif zarar (**Örn.** Bir şeyin kullanımından mahrum kalmak)
- Doğrudan zarar
- Dolaylı zarar (sadece uygun nedensellik bağı olanlar tazmin edilir!)
- Yansıma zarar (3. kişinin zararı – uygun nedensellik + hukuka aykırılık bağı-)
 - **Kural**: Yansıma zarara uğrayanlar tazminat isteyemezler.
 - **İstisna**: Hukuka aykırılık bağı kuran bir kanun hükmü varsa tazminat isteyebilirler (**örn.** TBK m. 53/1/3).
- Mevcut zarar
- Müstakbel zarar (**Örn.** Destekten yoksun kalma)
- Muhtemel zarar (risk gerçekleşmedikçe tazmini istenemez)

104

Prof. Dr. Umut Yeniocak

104

4. Nedensellik (illiyet) Bağı

- Mantıki nedensellik bağı
- Uygun nedensellik bağı (fiilin zararı meydana getirmeye uygun olması)
- Birden çok sebebin varlığı
 - Sebeplerden biriyle zarar arasında uygun nedensellik bağının kurulamaması
 - Sebeplerden birinin diğerinin mantıki nedensellik bağını kesmesi

105

Prof. Dr. Umut Yeniocak

105

5. Kusur

- Hukuka aykırı davranış
 - Kast
 - İhmal
 - Ağır ihmal
 - Hafif ihmal
- Kusur bakımından fiil ehliyeti
 - Ayırt etme gücüne sahip olmayanlar (TMK m. 15 – BK m. 65)
 - Ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlılar (TMK m. 16/2)
 - Ayırt etme gücünü geçici olarak kaybedenler (m. 59)
- Tüzel kişiler (Temsil organı – çalışan ayırımı) (Fiilin görevle ilgili olması – Organ ve tüzel kişinin müteselsil sorumluluğu) (TMK m. 50/3)

106

Prof. Dr. Umut Yeniocak

106

Bazı Kusursuz Sorumluluk Hâlleri

(Sebeplilik sorumluluğu - Objektif özen sorumluluğu)

- Adam çalıştırmanın (istihdam edenin) sorumluluğu (66)
- Hayvan bulunduranın sorumluluğu (67-68)
- Yapı malikinin sorumluluğu (69-70)
- Genel tehlike sorumluluğu (71)
- Motorlu araç işletenin sorumluluğu (KTK)
- Ev başkanının sorumluluğu (TMK m. 369)
- Taşınmaz malikinin sorumluluğu (TMK m. 730)

107

Prof. Dr. Umut Yeniocak

107

Zararın ve Kusurun İspatı

(TBK m. 50)

- Zarar gören, zararını ve zarar verenin kusurunu ispat yükü altındadır.
- Uğranılan zararın miktarı tam olarak ispat edilemiyorsa hâkim, olayların olağan akışını ve zarar görenin aldığı önlemleri göz önünde tutarak, zararın miktarını hakkaniyete uygun olarak belirler.
 - m. 50 ile m. 112 karşılaştırması!

108

Prof. Dr. Umut Yeniocak

108

Ölüm halinde zararın belirlenmesi

MADDE 53- Ölüm hâlinde uğranılan zararlar özellikle şunlardır:

1. Cenaze giderleri.
2. Ölüm hemen gerçekleşmemişse tedavi giderleri ile çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıplar.
3. Ölenin desteğinden yoksun kalan kişilerin bu sebeple uğradıkları kayıplar.

109

Prof. Dr. Umut Yeniocak

109

Bedensel zararın belirlenmesi

MADDE 54- Bedensel zararlar özellikle şunlardır:

1. Tedavi giderleri.
2. Kazanç kaybı.
3. Çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıplar.
4. Ekonomik geleceğin sarsılmasından doğan kayıplar.

110

Prof. Dr. Umut Yeniocak

110

Tazminatın Belirlenmesi

MADDE 51- Hâkim, tazminatın kapsamını ve ödenme biçimini, durumun gereğini ve özellikle kusurun ağırlığını göz önüne alarak belirler.

Tazminatın irat biçiminde ödenmesine hükmedilirse, borçlu güvence göstermekle yükümlüdür.

111

Prof. Dr. Umut Yeniocak

111

İndirilmesi

MADDE 52- Zarar gören, zararı doğuran fiile razı olmuş veya zararın doğmasında ya da artmasında etkili olmuş yahut tazminat yükümlüsünün durumunu ağırlaştırmış ise hâkim, tazminatı indirebilir veya tamamen kaldırabilir.

Zarara **hafif kusuruyla** sebep olan tazminat yükümlüsü, tazminatı ödediğinde yoksulluğa düşecek olur ve hakkaniyet de gerektirirse hâkim, tazminatı **indirebilir**.

112

Prof. Dr. Umut Yeniocak

112

Ölüm ve Bedensel Zarar Hâlinde Tazminatın Belirlenmesi

MADDE 55- Destekten yoksun kalma zararları ile bedensel zararlar, bu Kanun hükümlerine ve sorumluluk hukuku ilkelerine göre hesaplanır. Kısmen veya tamamen rücu edilemeyen sosyal güvenlik ödemeleri ile **ifa amacını taşımayan ödemeler**, bu tür zararların belirlenmesinde gözetilemez; zarar veya tazminattan indirilemez. Hesaplanan tazminat, miktar esas alınarak hakkaniyet düşüncesi ile artırılamaz veya azaltılamaz.

Bu Kanun hükümleri, her türlü idari eylem ve işlemler ile idarenin sorumlu olduğu diğer sebeplerin yol açtığı vücut bütünlüğünün kısmen veya tamamen yitirilmesine ya da kişinin ölümüne bağlı zararlara ilişkin istem ve davalarda da uygulanır.

113

Prof. Dr. Umut Yeniocak

113

Bedensel Bütünlüğün Zedelenmesi Hâlinde Manevi Tazminat

MADDE 56- Hâkim, bir kimsenin bedensel bütünlüğünün zedelenmesi durumunda, olayın özelliklerini göz önünde tutarak, zarar görene uygun bir miktar paranın **manevi tazminat** olarak ödenmesine karar verebilir.

Ağır bedensel zarar veya ölüm hâlinde, zarar görenin veya ölenin yakınlarına da manevi tazminat olarak uygun bir miktar paranın ödenmesine karar verilebilir.

114

Prof. Dr. Umut Yeniocak

114

Kişilik Hakkının Zedelenmesi Hâlinde Manevi Tazminat

MADDE 58- Kişilik hakkının zedelenmesinden zarar gören, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat adı altında bir miktar para ödenmesini isteyebilir.

Hâkim, bu tazminatın ödenmesi yerine, diğer bir giderim biçimi kararlaştırabilir veya bu tazminata ekleyebilir; özellikle saldırıyı kınayan bir karar verebilir ve bu kararın yayımlanmasına hükmedebilir.

115

Prof. Dr. Umut Yeniocak

115

Manevi Tazminat

➤ Devredilemez!

- Ancak, manevi tazminat talebi karşı tarafça kabul edilmişse devredilebilir.

➤ Mirasçılara intikal etmez!

- Ancak, ölümden önce dava açılmış ya da ihtar çekilmişse mirasçılara intikal eder.

116

Prof. Dr. Umut Yeniocak

116

Birden Çok Sorumluluk Sebebinin Yarışması

MADDE 60- Bir kişinin sorumluluğu, birden çok sebebe dayandırılabilirse hâkim, **zarar gören aksini istemiş olmadıkça** veya kanunda aksi öngörülmedikçe, zarar görene en iyi giderim imkânı sağlayan sorumluluk sebebine göre karar verir.

117

Prof. Dr. Umut Yeniocak

117

Müteselsil Sorumlulukta Dış İlişki

MADDE 61- Birden çok kişi birlikte bir zarara sebebiyet verdikleri veya aynı zarardan çeşitli sebeplerden dolayı sorumlu oldukları takdirde, haklarında müteselsil sorumluluğa ilişkin hükümler uygulanır.

118

Prof. Dr. Umut Yeniocak

118

Müteselsil Sorumlulukta İç İlişki

MADDE 62- Tazminatın aynı zarardan sorumlu müteselsil borçlular arasında paylaştırılmasında, bütün durum ve koşullar, özellikle onlardan her birine yüklenebilecek kusurun ağırlığı ve yarattıkları tehlikenin yoğunluğu göz önünde tutulur.

Tazminatın kendi payına düşeninden fazlasını ödeyen kişi, bu fazla ödemesi için, diğer müteselsil sorumlulara karşı rücu hakkına sahip ve zarar görenin haklarına halef olur.

119

Prof. Dr. Umut Yeniocak

119

Haksız Fiillerde Zamanaşımı

MADDE 72- Tazminat istemi, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın ve her hâlde fiilin işlendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar. Ancak, tazminat ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı öngördüğü cezayı gerektiren bir fiilden doğmuşsa, bu zamanaşımı uygulanır.

Haksız fiil dolayısıyla zarar gören bakımından bir borç doğmuşsa zarar gören, haksız fiilden doğan tazminat istemi **zamanaşımına uğramış olsa bile**, her zaman bu borcu ifadan kaçınabilir.

120

Prof. Dr. Umut Yeniocak

120

Rücu İsteminde Zamanaşımı

MADDE 73- Rücu istemi, tazminatın tamamının ödendiği ve birlikte sorumlu kişinin öğrenildiği tarihten başlayarak iki yılın ve her hâlde tazminatın tamamının ödendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar.

Tazminatın ödenmesi kendisinden istenilen kişi, durumu birlikte sorumlu olduğu kişilere bildirmek zorundadır. Aksi takdirde zamanaşımı, bu bildirimin dürüstlük kurallarına göre yapılabileceği tarihte işlemeye başlar.

121

Prof. Dr. Umut Yeniocak

121

Ceza hukuku ile ilişkisi

MADDE 74- Hâkim, **zarar verenin kusurunun olup olmadığı**, ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığı hakkında karar verirken, ceza hukukunun sorumlulukla ilgili hükümleriyle bağlı olmadığı gibi, ceza hâkimi tarafından verilen beraat kararıyla da **bağlı değildir**.

Aynı şekilde, ceza hâkiminin kusurun değerlendirilmesine ve zararın belirlenmesine ilişkin kararı da, hukuk hâkimini bağlamaz.

122

Prof. Dr. Umut Yeniocak

122

Tazminat Hükümünün Değiştirilmesi

MADDE 75- Bedensel zararın kapsamı, karar verme sırasında tam olarak belirlenemiyorsa hâkim, kararın kesinleşmesinden başlayarak iki yıl içinde, tazminat hükmünü değiştirme yetkisini saklı tutabilir.

123

Prof. Dr. Umut Yeniocak

123

Geçici Ödemeler

MADDE 76- Zarar gören, iddiasının haklılığını gösteren inandırıcı kanıtlar sunduğu ve ekonomik durumu da gerektirdiği takdirde hâkim, istem üzerine davalının zarar görene geçici ödeme yapmasına karar verebilir.

Davalının yaptığı geçici ödemeler, hükmedilen tazminata mahsup edilir; tazminata hükmedilmezse hâkim, davacının aldığı geçici ödemeleri, yasal faizi ile birlikte geri vermesine karar verir.

124

Prof. Dr. Umut Yeniocak

124

Sebepsiz Zenginleşme (77 - 82)

- Bir kişiye ait malvarlığı değerinin ya da emeğin, geçerli bir hukuki sebep olmaksızın, bir başkasının malvarlığını zenginleştirmesidir.
 - Bağımsız bir borç kaynağıdır.
 - Nispi bir hak doğurur.
 - Borcun doğumu için fiil ehliyetine ihtiyaç yoktur.
- Sebepsiz zenginleşme hâlinde , zenginleşenin iade borcu doğar.

125

Prof. Dr. Umut Yeniocak

125

Sebepsiz Zenginleşmenin Unsurları

- 1- Bir kimsenin malvarlığında artış meydana gelmelidir.
(Zenginleşme Şartı)
- 2- Diğerinin malvarlığında azalma meydana gelmelidir. ???
(Fakirleşme Şartı) ???
- 3- Meydana gelen artış ve azalma arasında nedensellik bağı bulunmalıdır.
- 4- Meydana gelen artış ve azalma geçerli bir hukuki sebebe dayanmamalıdır.

126

Prof. Dr. Umut Yeniocak

126

Geçerli Hukuki Sebebin Bulunmaması

- **Bir borcun ifası düşüncesi olmaksızın (ifa dışı) yapılan kazandırmalar.**
 - Yanlış hesaba yatırılan para gibi.
- **Bir borcun ifası düşüncesiyle yapılan kazandırmalar.**
 - Geçerli olmayan hukuki sebebe dayanılması
 - Şekil eksikliği ya da imkânsızlık sebebiyle geçersizlik
 - Beklenen ancak gerçekleşmeyen bir hukuki sebebe dayanılması
 - Koşula bağlı borçta henüz koşulun gerçekleşmemesine rağmen borcun ifa edilmesi
 - Sonradan ortadan kalkan bir hukuki sebebe dayanılmış olması
 - Bozucu koşul (tartışmalı)
 - Sözleşmeden dönülmesi (tartışmalı)
 - Mahkeme kararının aksi yönde bozulması
- Sebebe bağlılık (illilik) ve soyutluk (mücerretlik) tartışmasının önemi!

127

Prof. Dr. Umut Yeniocak

127

İade Talebi İleri Sürülemeyen Durumlar

- Borçlanılmamış edimin ifası (78/1)
 - İade talebi için, borcun yanılarak ifa edildiğinin ispatı şartı
- Zamanaşımına uğramış borcun ifası (78/2)
- Ahlaki bir görevin ifası için yapılan kazandırmalar (78/2)
- Hukuka ve ahlaka aykırı amaç için yapılan kazandırmalar (81)
- BK m. 78/3 atfı İİK m. 72/7 (istirdat davası)
 - Takibe itiraz etmemiş veya itirazının kaldırılmış olması yüzünden borçlu olmadığı bir parayı tamamen ödemek mecburiyetinde kalan şahıs, ödediği tarihten itibaren bir sene içinde, umumi hükümler dairesinde mahkemeye başvurarak paranın geriye alınmasını isteyebilir.

128

Prof. Dr. Umut Yeniocak

128

İade Borcunun Kapsamı

➤ İyi niyetli zenginleşen bakımından

- İade talebi tarihinde elinde kalan değerden sorumludur (80/1).
 - Bağışlamış ya da tüketmişse borç sona erer.
 - Satmışsa, borcun konusu satış bedeline dönüşür.
- İyi niyetli zenginleşen, yapmış olduğu zorunlu ve yararlı masrafları isteyebilir.
- Lüks masrafları ise talep edemez.

➤ Kötü niyetli zenginleşen bakımından

- Baştaki zenginleşme miktarından sorumludur (79/2).
- Kötü niyetli zenginleşen, yapmış olduğu zorunlu masrafları ve yararlı masraflardan iade aşamasında mevcut değer artışını isteyebilir (80/2).
- Lüks masrafları ise talep edemez.

129

Prof. Dr. Umut Yeniocak